

*Василенко О. І., здобувач навчально-науково-виробничого центру НУЦЗУ
Vasylenko Oleksandr, researcher of Training, Research and Production Center
of the National University of Civil Defence of Ukraine*

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І
УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА**

**STATE POLICY IN THE CONDITIONS OF THE FORMATION OF THE
INFORMATION SOCIETY: FOREIGN EXPERIENCE AND UKRAINIAN
PRACTICE**

В статті визначено роль інформатизації державного управління, напрями та форми використання інформаційних ресурсів в державному управлінні. Результатом дослідження виступає процес розробки і впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на основі вітчизняного і зарубіжного досвіду в системі публічного управління та адміністрування. Розкрито сутність використання інформаційних технологій в системі адміністративного управління; особливостей формування та реалізації сучасної державної інформаційної політики, розробки та впровадження її теоретичних і організаційно-правових засад в практику діяльності та розвитку публічного адміністрування в Україні.

Ключові слова: *державна політика у сфері інформатизації, інформаційна система, інформація, інформаційно-комунікаційна технологія, інформаційне суспільство, адміністративне управління, електронний уряд, державні механізми.*

The article defines the role of informatization of public administration, directions and forms of use of information resources in public administration. The result of the study is the process of development and implementation of modern information and communication technologies based on domestic and foreign experience in the system of public management and administration. The essence of the use of information technologies in the system of administrative management, features of formation and implementation of modern state information policy, development and implementation of its theoretical and organizational and legal bases in the practice of activity and development of public administration in Ukraine were revealed.

Keywords: *state policy in the field of informatization, information system, information, information and communication technology, information society, administrative management, e-government, state mechanisms.*

Постановка проблеми. Інформаційні технології в системі публічної служби держави сьогодні є невід'ємною складовою існування достатньо розвиненої держави і розглядаються світовим співтовариством як критерій досягнення соціальної справедливості та злагоди. Для прискорення інтеграції України у світовий інформаційний простір слід визначити та реалізувати заходи щодо глибокої інформатизації органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. питанням державної політики у сфері інформатизації публічного управління та адміністрування та впровадженням електронного урядування у світі та в Україні різними фахівцями приділялось достатньо уваги. Ряд українських науковців такі як І. Арістова, В. Конах, Є. Макаренко, Ю. Нестеряк, Г. Почепцов, Н. Ручинська та ін. у своїх працях детально розглядали основи реалізації державної інформаційної політики в Україні.

Метою статті є дослідження використання інформаційних технологій в державному управлінні в Україні та в зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в системі державного управління різних країн світу відбуваються глибокі зміни. Вони спрямовані на досягнення ефективності та конкурентоспроможності самого процесу управління. Концепції якісного покращення державної політики займають важливе місце у дослідженнях вчених держав світу. У країнах США та Європи важливим завданням модернізації системи державного управління виступає проблема забезпечення прозорості та підконтрольності діяльності органів державної, регіональної та місцевої влади. Це означає щоденне викладання на сайтах офіційний прес-реліз показників діяльності уряду, доступність інтерфейсів. Нині у багатьох розвинених країн світу діє закон про доступ громадян до інформації про діяльність органів державної влади.

Діяльність державних, регіональних і місцевих органів управління в Україні являє собою сукупність взаємозв'язків вказаних адміністративних структур з представниками суб'єктами підприємницької діяльності, громадянським суспільством, громадськими організаціями, і окремими громадянами з питань рішення наявних соціально-економічних проблем шляхом застосування спеціальних засобів накопичення, узагальнення, обробки і переміщення інформаційних ресурсів державного управління. Реалізація прийнятих управлінських рішень обумовлена комплексом конкретних дій органів державного управління по застосуванню конкретних ресурсів управління, чому передують виконання наступних дій:

1. Аналіз достовірних даних, що характеризують конкретну управлінську ситуацію.
2. Визначення мети і ухвалення рішень на основі наявної інформації.
3. Створення технологій управлінської дії на соціально-економічні процеси.
4. Інформаційний супровід реалізації діючих правових норм [4].

Модель функціонування публічного управління в структурі сучасних інформаційних комунікацій в Україні можна представити як систему, що складається з наступних елементів :

Сукупність інформаційних каналів як засобів передачі інформаційних повідомлень, їх накопичення і узагальнення для вирішення комплексних питань соціально-економічного характеру, формування самих каналів переміщення сполучень з подальшою модернізацією комунікаційного процесу, як усередині структур державного, регіонального і місцевого управління, так при їх взаємодії з приватними організаціями і громадянами [1].

1. Розробка і реалізація заходів у відповідь структурами адміністрування на зміни, що відбуваються, в соціально-економічних процесах. В даному випадку, потрібні інформаційні засоби збору окремих відомостей з їх подальшим спілкуванням для розробки управлінських рішень [3].

2. Здійснення комплексного аналізу відомостей різного характеру з метою створення спеціалізованих інформаційних масивів, кожен з яких присвячений певному кругу питань публічного управління на державному, регіональному або місцевому рівні (ці масиви можуть бути пов'язані з вивченням громадської думки по окремих наявних економічних проблемах).

3. Розробка і ухвалення управлінських рішень на основі аналізу зібраної інформації.

4. Сукупність правових норм, що регулюють порядок діяльності органів публічного адміністрування з питань збору і обробки необхідних інформаційних ресурсів. Забезпечення погодженої і взаємозв'язаної роботи усіх структурних елементів органів управління з позначенням круга повноважень для цих елементів при розробці управлінських рішень.

Одним з основних інструментів підвищення рівня ефективності публічного управління відповідно до розвитку елементів інформаційного суспільства виступає реалізація засобів функціонування «електронного уряду», що пов'язано з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, різних мережевих технологій і ресурсів всевітньої мережі Інтернет [7].

У свою чергу, це використання тісно пов'язане з проявом економічних і громадських ініціатив з боку приватного підприємництва і громадських організацій при взаємодії з органами державного і місцевого управління при усуненні соціально-економічних проблем.

У державах Європейського союзу здійснюється пошук балансу між контролем з боку держави і свободою ринкових стосунків при раціональному поєднанні державного управління економічних процесів. Це визначається специфікою телекомунікацій, вживаних при підтримці взаємодії між державним управлінням і функціонуванням приватного бізнесу. На прикладі Франції вказана проблема ігнорується, оскільки здійснюється план централізованого розвитку інфраструктури інформаційного суспільства, що формується. Тоді як в Нідерландах, Швеції, Фінляндії, Данії реалізується політика широкою лібералізацією інформаційно-телекомунікаційних систем.

Діяльність структур публічного управління в державах Європи тісно пов'язана із забезпеченням підтримки безперебійного використання інформаційних комунікацій (наприклад, в Німеччині, Іспанії, Франції розширюється використання інтерактивних систем в регулюванні торгових стосунків, що скорочується необхідність функціонування адміністративних і організаційних структур; у Австрії розширюється виробництво технічних засобів з метою розвитку електронних комунікацій; у Норвегії, Швеції і Фінляндії убачається найвищий рівень підключень до Інтернету суб'єктів державно-приватного партнерства)[2].

Розглядаючи процес побудови інформаційного суспільства, необхідно виділити п'ять основних моделей, які відрізняються залежно від специфіки державного управління соціально-економічних стосунків :

1. Англосакська модель - забезпечення повної лібералізації ринкових стосунків на основі ефективних інформаційних технологій. Функції державного управління зводяться тільки до захисту конкурентного середовища. Підтримка технічного забезпечення електронних мереж при формуванні інформаційних супермагістралей. Здійснюється гнучке правове управління з проявом самостійних економічних ініціатив. У США відбувається формування моделі соціально-економічного розвитку, в якій функції державних органів зводяться до мінімуму, а діяльність приватних осіб активізується. У Великобританії віддається пріоритет побудові інформаційних мереж, на основі яких згодом розвивати сферу послуг.

2. Континентальна модель - пошук балансу між адміністративними способами управління ринку і свободою економічної діяльності з високою вірогідністю подальшою лібералізацією інформаційно-телекомунікаційного сектора економіки при збереженні системи державної дії. У Швеції пріоритет віддається розвитку надання електронних послуг населенню і структурам приватного підприємництва. У Данії і Нідерландах підвищена увага віддається модернізації інформаційних мереж. У Франції реалізується план централізованого розвитку інфраструктури інформаційного суспільства.

3. Азіатська модель - підтримка співпраці системи державного управління і приватного підприємництва. Представники державних структур беруть активну участь в ухваленні рішень з питань великих вкладень приватного капіталу в розвиток інформаційних телекомунікацій, що, наприклад, в Китаї, Південній Кореї, Сінгапурі. Зокрема, в Індії відбувається відмова від приватизації елементів інформаційно-телекомунікаційного сектора.

4. Латиноамериканська модель - побудова інформаційного співтовариства на основі приватизації інформаційних комунікацій при усуненні бар'єрів для входження на ринок інформаційно-комунікаційних технологій нових учасників, які повинні скласти конкуренцію великим підприємницьким структурам. Це відбувається при контролі з боку державних органів управління. (Прикладами, в даному випадку, являються Чилі і Аргентина).

5. Африканська модель - здійснюється державно-управлінський курс на строге державне управління і контроль інформаційно-телекомунікаційного сектора економіки при частковій лібералізації під тиском провідних світових

держав, прагнучих закріпитися на африканському інформаційному ринку. Наприклад, в ЮАР створена ефективна інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура. Також лідерами в цій сфері є Туніс і Марокко. У Західній Африці такими державами виступають Сенегал, Гана, Камерун і Габон [5].

Можливості електронного уряду розширюють спектр можливостей участі громадян в усуненні соціально-економічних проблем за допомогою широкого доступу до інформації по усіх напрямках діяльності структур офіційного управління.

Разом з цим відбувається побудова ефективного кібернетичного простору як сукупності соціально-економічних стосунків на основі використання електронних комп'ютерних мереж з метою обробки інформаційних різного характеру для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Основним компонентом інформаційного суспільства виступають системи комунікацій як засоби організації інформаційного забезпечення процесу державного управління, сприяючі своєчасному вступу необхідної і достовірної інформації у функціонуючі елементи системи управління, що потребують її. Ці системи також є сукупності носителів і технічних засобів обробки різних відомостей і каналів їх переміщення.

Прикладами офіційних документів, що містять державні рішення з питань розвитку управлінських інформаційних систем в Україні, виступають: 1) • Стратегії розвитку інформаційного суспільства до 2020 року; 2) Державні цільові програми з розвитку інформаційного суспільства; 3) Концепція розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації.

Відповідно до Концепції розвитку в Україні механізмів електронної демократії виділяються наступні механізми електронної демократії :

1. Електронне голосування (голосування по мобільному телефону, інтернет-вибори і т. д.).

2. Засоби мережевої комунікації громадян і колективного обговорення соціально значимих проблем і питань суспільно-політичної тематики в режимі on - line.

3. Способи формування онлайн-співтовариств, включаючи механізми планування і реалізації цивільних ініціатив і проєктів колективних дій.

4. Механізми мережевої комунікації громадян з органами влади, зокрема, по розробці соціально затребуваних рішень.

5. Засоби громадського онлайн-управління на місцевому рівні [6].

Мета реалізації вказаних елементів електронної демократії полягає в підвищенні ефективності публічної взаємодії громадян з органами виконавчої за рахунок впровадження практики взаємодії інформаційно-комунікаційних технологій. Також це зміцнює горизонтальні зв'язки між населенням і структурами державного управління специфічної сукупності норм створення і розвитку мережевої комунікації, орієнтованої на партнерську модель довірчої взаємодії.

Названі механізми можна представити у вигляді застосування спеціальних інформаційних технологій в процесі діяльності органів публічного управління в Україні, з метою ефективного виконання своїх функцій.

Мета реалізації вказаних напрямів публічного адміністрування полягає в поєднанні централізованого керівництва з ініціативою, творчою активністю і

високою відповідальністю в державному управлінні і місцевому самоуправлінні.

Основними чинниками, що визначають ефективність інформаційних систем органів державного управління і рівня якості управлінських рішень, що приймаються є:

1. Забезпечення єдиної концепції побудови і функціонування інформаційних систем і служб по вертикалі і горизонталі здійснення публічного адміністрування.

2. Формування максимально повної інформації і комплексність інформаційної підтримки усіх контурів управління відповідно до структури об'єктів державного управління на усіх етапах рішення соціально-економічних проблем - від аналізу проблемних ситуацій до реалізації, контролю виконання і оцінки ефективності рішень, що приймаються [2].

3. Забезпечення узгодженості процесів створення, впровадження, практичного використання і подальшої модернізації інформаційних систем, що відбувається на єдиній методологічній основі розробки і впровадження системних і прикладних програмних продуктів, а також впровадження сучасних методів і засобів організації баз даних.

Основна функція інформаційного обслуговування структур публічного управління повинна виконуватися спеціалізованими інформаційно-аналітичними центрами. Ці центри забезпечують:

Уніфікацію технічних і технологічних рішень при стандартизації проектування інформаційних технологій [1].

1. Розвиток апаратних і програмних засобів зв'язку між структурами управління.

2. Інтеграцію нових баз даних із вже використовуваними інформаційними системами.

3. Безперервне вдосконалення ресурсної бази програмних і апаратних засобів. Впровадження електронної взаємодії для реалізації функцій публічного управління в Україні на державному, регіональному і місцевому рівнях пов'язано з аналізом можливостей значного спектру технологічних і програмних рішень, таких як:

1. Системи управління стосунками з клієнтами (приватними організаціями і громадянами).

2. Технології забезпечення функціонування безлічі електронних каналів за поданням публічних послуг і інтеграції інформаційних систем.

3. Системи підтримки заповнення і роботи з електронними формами, які використовуються в діяльності органів публічного адміністрування.

4. Системи управління електронними записами і використання цифрових архівів.

5. Забезпечення реєстрації і авторизації громадян на отримання послуг в електронній формі [4].

Конкретним прикладом прояву інформаційних технологій в діяльності структур державного управління є функціонування web-сайтів окремих органів управління, ефективність яких повинна забезпечуватися шляхом реалізації послідовних заходів :

1. Початкове формування відомостей про відповідну структуру управління, тобто наявність web-сайта, що об'єднує усі необхідні для споживачів публічних послуг інформаційні дані, а також, посилання на інші органи влади, підрозділу цього органу.

2. Поточне застосування інформації - безперервне розширення змісту web-сайта з наявністю:

а) архівів документів (нормативно-правових актів, що регулюють діяльність, звітів реалізації запланованих заходів ін.);

б) поточна інформація, баз даних (наприклад, статистичних відомостей), розділу поточних новин, розділу питань, що часто ставляться;

в) сервісів пошуку, допомоги, скачування файлів і карти сайту.

3. Інтерактивний розвиток, що пов'язано з можливостями користувачів завантажувати і копіювати форми, необхідні для отримання що робляться органом виконавчої влади публічних послуг. Для зручності отримання публічних послуг, одержувачам послуг мають бути представлені зразки цих форм, контактній інформації з можливістю зв'язатися з представниками державного органу через електронну пошту і по телефону. Ця інформація може бути доповнена аудіо- і відеофайлами для наочної демонстрації процесу діяльності відповідного органу управління.

4. Транзакційне розширення - забезпечення двосторонньої взаємодії органів публічного адміністрування з населенням і приватними організаціями з метою отримання управлінських послуг без необхідності подальшого очного звернення в цей орган (наприклад, з питань запиту і отримання документів, оплати послуг з використанням різних платіжних систем).

5. Мережеве забезпечення - наявність спеціальних інструментів і можливостей для залучення громадян до обговорення і ухвалення управлінських рішень у виді:

1) web -форм розміщення коментарів;

2) інструментів онлайн-консультацій з населенням;

3) дискусійних форумів з питань функцій, що реалізуються;

4) можливості підписатися на отримання інформації по електронній пошті.

Важливе значення має партисипативний підхід до функціонування системи публічної влади, що виражається в широкому сенсі в забезпеченні вільного доступу громадянського суспільства до роботи урядових і державних структур. Вказаний доступ, зокрема, проявляється в участі громадян до активнішої боротьби з корупцією в структурі використанні інформаційних ресурсів органами державного управління.

Висновки. Таким чином, розробка і впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на основі вітчизняного і зарубіжного досвіду в системі державного управління в Україні пов'язані з необхідністю підвищення рівня інформаційної активності державних, регіональних і місцевих службовців і громадян по використанню різних інформаційних контентів науково-технічного, соціально-економічного, правового, громадського характеру для вирішення існуючих соціально-економічних проблем в Україні. У зв'язку з цим в діяльності державних органах управління

затребувано забезпечення узгодженості у використанні інформаційних технологій при розробці управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Березовська І.Р. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення / І.Р. Березовська, Д.М. Русак // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/132
2. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 4. С. 77–81.
3. Мельник М. Сутність поняття «державна політика розвитку інформаційного суспільства»: узагальнення європейських та вітчизняних трактувань / М. Мельник // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2012. – Вип. 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik9/fail/Melnyk.pdf
4. Михайлюк Т. Розвиток інформаційного суспільства в Скандинавських країнах [Електронний ресурс] / Т. Михайлюк. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1784>.
5. Национальные модели информационного общества / отв. ред. и сост. Е. Л. Вартанова. – Москва : ИКАР, 2004. – 412 с.
6. Рябоконт О. Державна інформаційна політика формування інформаційного суспільства: зарубіжний досвід. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2016. Вип. 43. С. 97–114.
7. Пожуєв В.І. Формування державної інформаційної політики в умовах глобалізації / В.І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – Вип. 43. – С. 4–12.

References.

1. Berezovska I.R. Derzhavna informatsiina polityka Ukrainy ta osnovni napriamy yii vdoskonalennia / I.R. Berezovska, D.M. Rusak // Mizhnarodni vidnosyny. Seriiia «Ekonomichni nauky». – 2014. – № 4. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/132
2. Nehodchenko V. Osnovni napriamy derzhavnoi informatsiinoi polityky v Ukraini. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2016. № 4. S. 77–81.
3. Melnyk M. Sutnist poniattia «derzhavna polityka rozvytku informatsiinoho suspilstva»: uzahalnennia yevropeiskykh ta vitchyznianskykh traktuvan / M. Melnyk // Naukovyi visnyk «Demokratychnе vriaduvannia». – 2012. – Vyp. 9 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik9/fail/Melnyk.pdf
4. Mykhailiuk T. Rozvytok informatsiinoho suspilstva v Skandynavskykh krainakh [Elektronnyi resurs] / T. Mykhailiuk. – Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/1784>.
5. Nacional'nye modeli informacionnogo obshchestva / отв. red. i sost. E. L. Vartanova. – Moskva : IKAR, 2004. – 412 s.
6. Riabokon O. Derzhavna informatsiina polityka formuvannia informatsiinoho suspilstva: zarubizhnyi dosvid. Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. 2016. Vyp. 43. S. 97–114.
7. Pozhuiev V.I. Formuvannia derzhavnoi informatsiinoi polityky v umovakh hlobalizatsii / V.I. Pozhuiev // Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. – 2010. – Vyp. 43. – S. 4–12.